

ANALIZA HRVATSKE ROBNE RAZMJENE

ANALYSIS OF CROATIAN COMMODITY EXCHANGE

ABSTRACT

Not a single national economy exists today that is not, at least to a certain extent, dependant on world economy, i.e. world market. This dependence leads to a higher, and also more specialized production of goods among the countries, and consequently to a more specialized commodity exchange. The importance and role of foreign trade varies from economy to economy, because they depend on the development of that economy, its structure, the size of the market, economic movements in the world and the economic policy of the country.

This paper analyzes the commodity exchange of the Republic of Croatia, statistically presented according to the Standard International Classification and the National Classification of Activities, and econometrically analyzed on the grounds of quarterly data in the period from the last quarter of 1994 to the last quarter of 2007 using the least squares method.

The aims of the paper are the determination of the current position and the structure of foreign trade of the Republic of Croatia, the finding of key factors affecting Croatian exports and imports and the empirical confirmation of theoretical implications of devaluation on commodity exchange as well as the determination of certain laws of Croatian commodity exchange.

JEL: F14

Key words: commodity exchange, trade deficit, Republic of Croatia, OLS, devaluation

1. UVOD

Gospodarstvo neke zemlje uključuje se u svjetsko gospodarstvo razmjenjujući robe i usluge te uspostavljajući određene odnose s njime. Mjesto i značenje vanjske trgovine u gospodarstvu pojedine zemlje ovisit će o stupnju razvoja njenog gospodarstva, o ekonomskoj politici zemlje i veličini domaćeg tržišta.

Danas ne postoji nacionalno gospodarstvo koje ima mogućnosti uspješnog razvoja ukoliko je ono zatvoreno i izolirano od ostatka svijeta jer svako nacionalno gospodarstvo u većoj ili manjoj mjeri ovisi o svjetskom gospodarstvu odnosno o svjetskom tržištu. Ovisnost nacionalnog gospodarstva o ostatku svijeta vrijedi za sve zemlje bez obzira na njihovu veličinu, razvijenost i političko uređenje, ali je stupanj ovisnosti različit među zemljama.

* Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam «Dr. Mijo Mirković», znanstvena novakinja (agrđovic@unipu.hr ili agrđovic@efpu.hr).

Članak primljen u uredništvo: 18.06.2008.

Još u najprimitivnijim društvima ljudi su surađivali prilikom uporabe resursa jer je takva suradnja dovela do veće proizvodnje dobara. Svaka se zemlja nastoji specijalizirati u proizvodnji onih dobara koje može proizvesti jeftinije od drugih zemalja. Visok stupanj specijaliziranosti, koji postoji u današnjem svijetu, potkrepljuje činjenicu da specijalizacija povećava životni standard jer omogućava dostupnost većeg broja dobara i usluga za potrošnju. Specijalizacija utječe na povećanje produktivnosti rada što snižava troškove proizvodnje, a time i cijene proizvoda. Ukoliko su cijene proizvoda niže, istim će se iznosom dohotka moći kupiti više proizvoda, a samim time i zadovoljiti više potreba. Stoga podjela rada, specijalizacija i razmjena utječu na povećanje materijalnog blagostanja stanovništva.

Kako bi neka zemlja maksimizirala proizvodnju i potrošnju, treba se specijalizirati u proizvodnji onih dobara i usluga u kojima ima komparativne prednosti te ih razmjenjivati s onim dobrima i uslugama u kojima nema komparativnih prednosti. Povećanjem međunarodne podjele rada i specijalizacije, ekonomska međuovisnost između pojedinih zemalja raste što dovodi do porasta razmjene, a samim time i do porasta proizvodnje i zaposlenosti, a sve zajedno utječe na veličinu bruto društvenog proizvoda neke zemlje.

Nakon uspješne implementacije stabilizacijskog programa u 1993. godini Hrvatska je uspjela održavati stabilnost cijena i deviznog tečaja, ali se uspostavilo da su cijene i tečaj kao pretpostavka djelotvornijeg restrukturiranja i povećanja konkurentnosti za uspješno natjecanje na domaćem, ali i inozemnom tržištu, neutemeljene s obzirom da je od 1994. pa do 2007. hrvatski izvoz stagnirao, a hrvatski uvoz rastao po eksponencijalnim stopama.

Razlozi stagnirajućeg izvoza mogu biti primjerice gubitak važnih tržišta u nekim zemljama bivše Jugoslavije, ratni i poslijeratni uvjeti u Hrvatskoj i široj regiji, spora i neefikasna privatizacija, niska razina domaćih, ali i stranih investicija, spora integracija Hrvatske u europsko i svjetsko gospodarstvo i sl. Pojedini domaći ekonomski stručnjaci smatraju da je do stagnirajućeg izvoza i rastućeg uvoza dovela prestroga politika tečaja i precijenjenost valute pa rješenje vide u deprecijaciji nacionalne valute. Nikić (2003.) tvrdi da je deprecijacija nužna kako bi se izvozna i uvozna kretanja promijenila. Babić (2002.) je pokazao, koristeći analizu vremenskih serija, kako kretanje deviznog tečaja slabo objašnjava kretanje hrvatskog izvoza, dok je Stučka (2004.) procijenio da bi 1% devalvacija u najboljem slučaju dovela do poboljšanja salda robne razmjene od 1,34%.

Iako teorija vidi kao mogućnost rješavanja problema deficitarnog salda robne razmjene upravo deprecijaciju domaće valute, mora se naglasiti kako iz niza razloga i okolnosti ona ne bi bila najpovoljnije rješenje za Hrvatsku. Stučka (2004.) ukazuje kako bi deprecijacija imala snažne redistributivne učinke od dužnika na vjerovnika te bi mogla dovesti i do nestabilnosti financijskog sustava jer bi se ugrozila sposobnost znatnog broja dužnika za vraćanje kreditnih obveza. Također, navodi kao negativne posljedice deprecijacije potencijalnu osjetljivost hrvatske industrije na porast cijena uvoznih intermedijarnih proizvoda što bi dovelo do povećanja cijena i smanjenja konkurentnosti hrvatskih izvoznih proizvoda, a to je upravo suprotan učinak od željenog.

Mervar (1994.) je analizom vremenskih serija obuhvatila hrvatski izvoz i uvoz temeljem mjesečnih podataka za razdoblje od 1990. do 1993. godine te pokazala kako bi 1% promjena deviznog tečaja dovela do porasta izvoza od 0,41% te pada uvoza za 0,45%. Osim deviznog tečaja Mervar (1994.) navodi kako su za izvoz, odnosno uvoz, od značaja varijable dohotka zemalja u koje se izvozi, odnosno zemlje u koju se uvozi.

2. ROBNA RAZMJENA REPUBLIKE HRAVTSKE U RAZDOBLJU OD 1993. DO 2007. GODINE

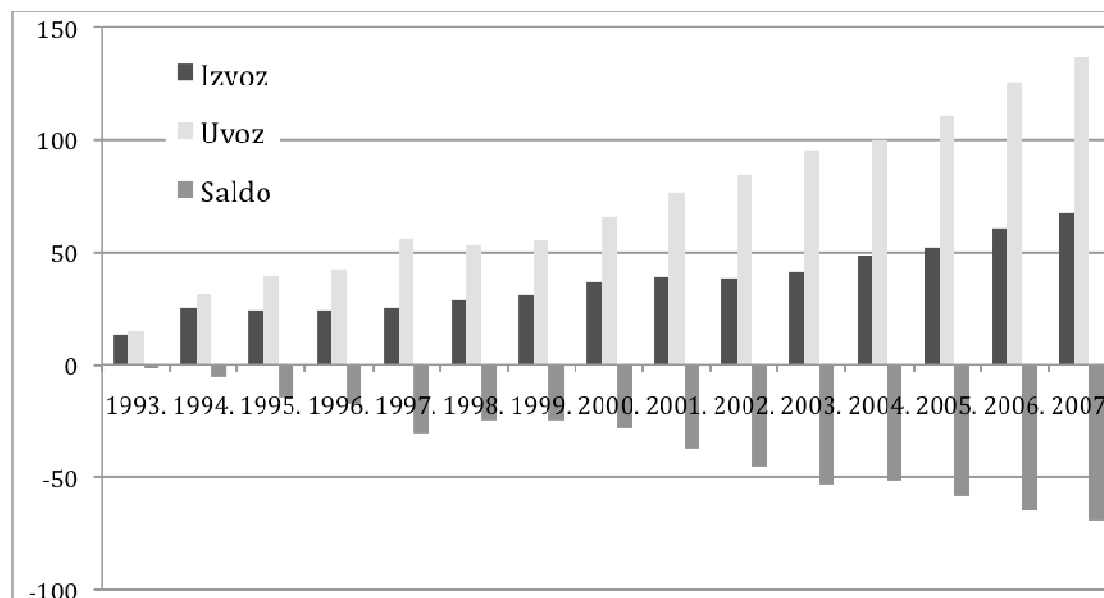
Hrvatska, kao mala zemlja s malim tržištem, nije bila (niti je danas) u mogućnosti utjecati na svjetske cijene pa je svoj gospodarski rast koncipirala na izvoznoj orijentiranosti jer mali potrošački potencijal domaćeg tržišta ne daje dovoljno prostora za puno iskorištavanje kapaciteta i time uspješnu konkurenciju s inozemnim poduzećima. Međutim, stvarna su se kretanja uvelike razlikovala od deklariranih ciljeva. Iako je 1993. uspješno eliminirana inflacija, a nakon toga su nekoliko godina uzastopno ostvarene relativno visoke stope rasta BDP-a (1994. rast je bio 5,9%, 1995. godine 6,8%), izvoz je stagnirao, a uvoz uvelike rastao, što je stvaralo neprihvatljivo visok deficit kako u vanjskotrgovinskoj bilanci tako i u bilanci plaćanja. Također je došlo i do velike ekspanzije javne potrošnje što je rezultiralo u brzom rastu vanjske i unutarnje zaduženosti.

Navedeno upućuje na činjenicu da hrvatski model rasta nije bio orijentiran na porast izvoza i investicija, kako se prvobitno priželjkivalo i planiralo, već na porast domaće potrošnje. Temeljem iskustva već je poznato da je takav rast dugoročno neodrživ, a Hrvatska se danas nalazi blizu te granice i neminovno je podređivanje instrumenata ekonomske politike k ostvarenju izvozno orijentiranog gospodarskog rasta.

U razdoblju od 1993. do 2007. godine i izvoz i uvoz obilježili su konstantan porast, ali po različitim stopama. Sljedeći grafikon prikazuje kretanja uvoza, izvoza i salda robne razmjene Republike Hrvatske u razdoblju od 1993. do 2007. godine.

Grafikon 1

Uvoz, izvoz i saldo robne razmjene Republike Hrvatske u razdoblju od 1993. do 2007. godine u mlrd. kn

Izvor: Statistički ljetopis, Državni zavod za statistiku, razna izdanja.

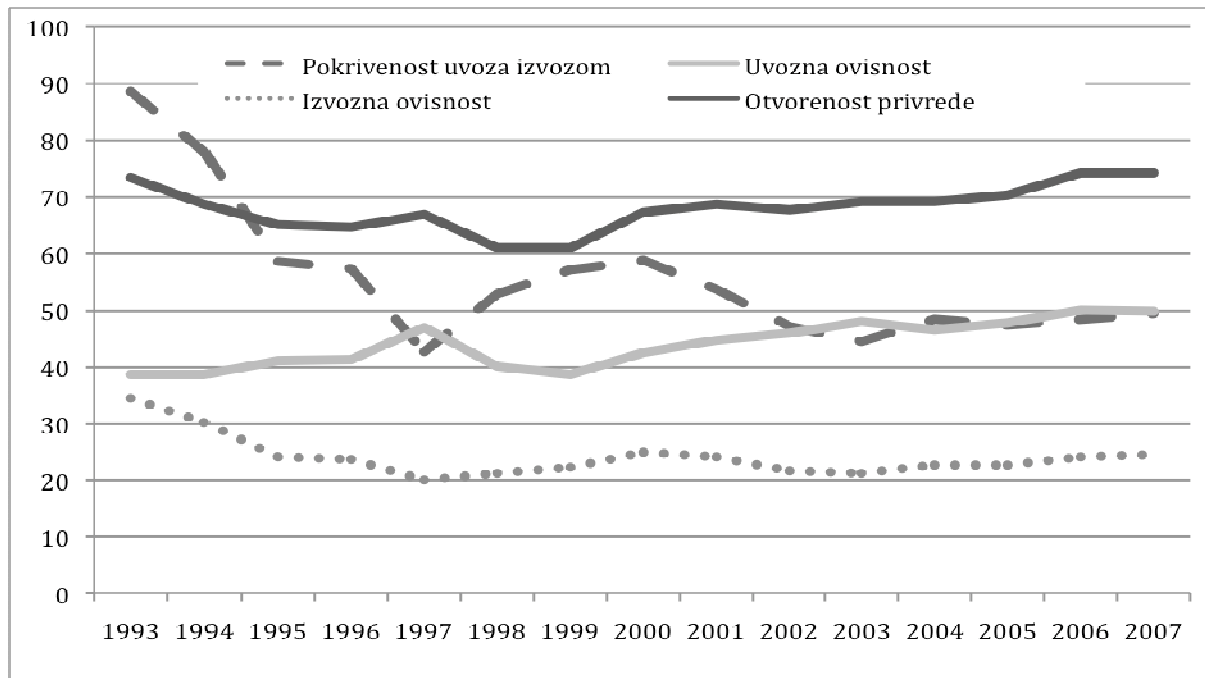
Iz grafikona je vidljivo da je kroz cijelo promatrano razdoblje ostvaren deficit robne razmjene Republike Hrvatske s inozemstvom, koji je u 1993. godini iznosio 1,64 milijardi kuna a u 2007. godini dosegao razinu od 69,2 milijardi kuna, što je povećanje od 4.119,5% u 2007. naspram 1993. godini. Od 1994. do 2000. godine godišnji porast izvoza je prosječno iznosio oko 1,2 milijarde kuna, dok je u istom razdoblju godišnji porast uvoza prosječno iznosio otprilike 4,2 milijarde kuna, što je otprilike 3,5 puta više. Dana 30. studenog 2000. Hrvatska postaje punopravnom članicom Svjetske trgovinske organizacije što je značilo postupno sve veće liberaliziranje trgovine. Od 2000. do 2007. prosječni godišnji porast izvoza iznosio je otprilike 4,7 milijarde kuna, što je 3,7 puta više nego u razdoblju od 1994. do 2000., dok se godišnji porast uvoza dosegao 10 milijardi kuna, što znači da se naspram razdoblju od 1994. do 2000. i više nego udvostručio.

Grafikon 2. prikazuje kretanja četiriju temeljnih pokazatelja odnosa domaćeg i inozemnog tržišta¹, odnosno ukupnu pokrivenost uvoza izvozom, uvoznu ovisnost, izvoznu ovisnost te stupanj otvorenosti gospodarstva za Republiku Hrvatsku u razdoblju od 1993. do 2007. godine.

Grafikon 2

Pokazatelji odnosa domaćeg i inozemnog tržišta za Republiku Hrvatsku u razdoblju od 1993. do 2007. godine u %

¹ Baban, Lj., Marijanović, G. Međunarodna ekonomija, EFOS, HAZU, Osijek, 1996., str. 88-103.

Izvor: Statistički ljetopis, Državni zavod za statistiku, razna izdanja

Pokrivenost uvoza izvozom u Hrvatskoj nije nikad bila potpuna, odnosno nikad se cjelokupni iznos uvoza nije pokrio ukupnom vrijednošću izvoza. Situacija je bila nešto povoljnija 1993. godine kada je izvoz pokrivaio gotovo 90% iznosa uvoza, pa je i deficit vanjske trgovine bio znatno manji nego narednih godina, ali tada su u Hrvatskoj još uvijek vladale ratne godine te je bila relativno izolirana. Cjelokupno gledajući, u većini promatranih razdoblja uvoz je rastao po znatno većim stopama pa pokrivenosti uvoza izvozom bilježi silazni trend, s naznakom poboljšanja i povoljnije situacije u razdoblju od 2004. do 2007. godine. Godine 1997. je ostvarena najmanja pokrivenost uvoza izvozom, i to od samo 42,63% jer je izvoz naspram 1996. godini opao s 25,4 milijarde kuna na 24,7 milijardi kuna, a uvoz prema istoj godini uvelike porastao s 44,4 milijarde kuna na 58,1 milijardu kuna.

Što se uvozne ovisnosti tiče, vidljivo je da su domaća proizvodnja i potrošnja u relativno velikoj mjeri ovisne o uvozu. U 2007. godini, uvozna se ovisnost kretala oko 50%, dok je četrnaest godina ranije ona iznosila 39%. Uvozna je ovisnost za Hrvatsku visoka, što nasuprot niskoj izvoznoj ovisnosti nije dobro. Izvozna je ovisnost u promatranom razdoblju imala suprotan trend kretanja od uvozne ovisnosti. Dok je uvozna ovisnost rasla, izvozna je padala, za promatrano razdoblje opala je za 10%, odnosno s 35% iz 1993. na 24,5% iz 2007. godine. Ova dva pokazatelja realno dokazuju kako je u Hrvatskoj dio gospodarstva namijenjen izvozu izrazito malen, a hrvatsko tržište preplavljeno uvoznim proizvodima.

Otvorenost Hrvatske tijekom cijelog razdoblja kretala se između 60% i 74%. To je relativno visoka razina otvorenosti, no kad bi se kao pokazatelj otvorenosti gospodarstva uzela izvozna ovisnost, moglo bi se zaključiti da je Hrvatska relativno zatvorena zemlja jer bi otvorenost bila svega 22%. Činjenica je da je Hrvatska, uvozno gledajući, puno otvorenija i spremna na uvoz, dok hrvatski izvoz nije otvoren prema svijetu jer «vani» nije konkurentan.

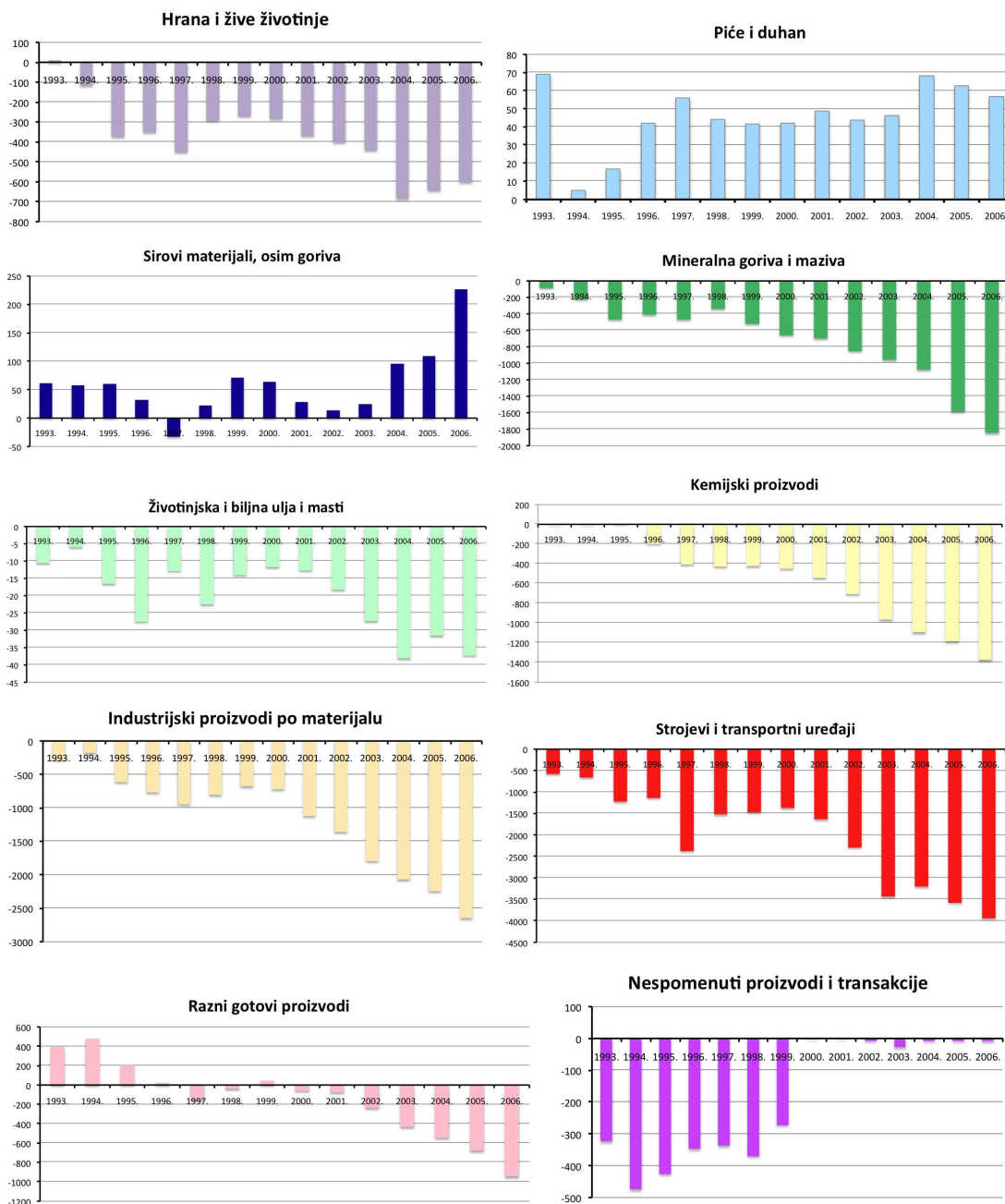
Sagledavanjem same strukture robnog uvoza i robnog izvoza, kao i njihova salda u konačnici, moguće je promatrati kretanja robne razmjene različitih grupa proizvoda i sagledati njihov udio u ukupnim kategorijama.

Slika 1 prikazuje salda robne razmjene pojedinih grupa proizvoda raščlanjenih prema Standardnoj međunarodnoj trgovinskoj klasifikaciji (SMTK) za razdoblje od 1993. do 2006. godine².

Slika 1

Salda robne razmjene pojedinih grupa proizvoda prema SMTK za razdoblje od 1993. do 2006. godine u mil. USD

² Zadnja promatrana godina je 2006., s obzirom da podaci o strukturi izvoza i uvoza RH za 2007. nisu poznati.

Izvor: Statistički ljetopis, Državni zavod za statistiku, razna izdanja.

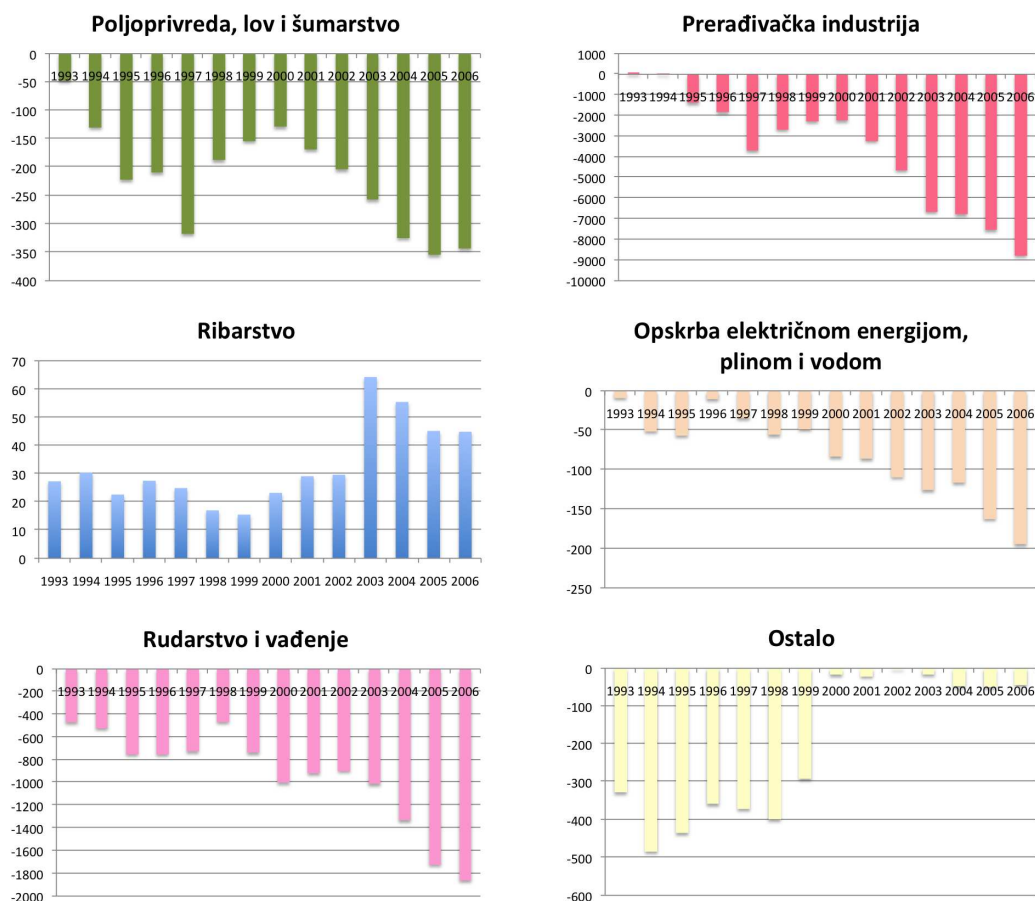
Promatrajući pojedine kategorije proizvoda moguće je uočiti da se kroz cijelo promatrano razdoblje pozitivan saldo robne razmjene, odnosno suficit, ostvario samo kod razmjene pića i duhana. Kategorija sirovih materijala, osim goriva, svih promatranih godina, osim 1997., ostvarivala je suficit robne razmjene s inozemstvom.

Nominalno gledajući sva promatrana razdoblja najveće se pogoršanje deficita robne razmjene zabilježilo u kategoriji strojeva i transportnih uređaja i to s 579 milijuna dolara u 1993. godini na 3,94 milijardi dolara. Pogoršanje deficita iz razdoblja u razdoblje također bilježe i kategorije hrane i živih životinja, mineralnih goriva i maziva, kemijskih proizvoda te industrijskih proizvoda po materijalu izrade, unutar kojeg dominiraju uvoz željeza i čelika, uvoz tekstilnih prediva, tkanina i sl. te uvoz papira, kartona i izrađevina.

U cilju detaljnije analize, sljedeća slika prikazuje salda robne razmjene pojedinih grupa proizvoda razvrstanih prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti³.

Slika 2

Salda robne razmjene pojedinih grupa proizvoda prema NKD-u za Republiku Hrvatsku u razdoblju od 1993. do 2006. godine u mil. USD

Izvor: Statistički ljetopis, Državni zavod za statistiku, razna izdanja.

Izuzevši kategoriju ostalih djelatnosti, od preostalih pet kategorija Republika Hrvatska je suficit robne razmjene kroz sva promatrana razdoblja ostvarivala samo u djelatnosti ribarstva, što je i očekivano s obzirom da je Hrvatska «zemlja s mora» i tradicionalno «ribarska zemlja».

U 1993. i 1994. godini suficit se još ostvarivao na području prerađivačke industrije, ali od 1995. godine u toj se djelatnosti konstantno ostvaruje deficit koji doseže razinu i do 80% ukupnog deficita Hrvatske u robnoj razmjeni, što je izrazito velik udio. Iako se ukupno gledajući prerađivačku industriju ostvaruje deficit, unutar nje postoje određene djelatnosti u kojima se ostvaruje suficit, poput proizvodnje duhanskih proizvoda, odjeće, koksa, naftnih derivata i goriva, ostalih prijevoznih sredstva (brodova) te prerade drva.

Sveobuhvatno razmatrajući može se zaključiti kako Hrvatska ostvaruje suficit u robnoj razmjeni riba i ribljih prerađevina, duhanu i duhanskim proizvodima, plutu i

³ Zadnja promatrana godina je 2006., s obzirom da podaci za 2007. nisu poznati.

drvu, metalnim rudama i otpadcima, gnojivima, ostalih transportnih sredstava te odjeće, što nisu proizvodi visokog stupnja reprodukcije koji bi mogli dovesti do veće konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Činjenica je da izvozom sirovina poput riba, pluta, drva i metalnih ruda Hrvatska dobiva manje nego što bi to učinila izvozeći gotove proizvode od navedenih sirovina koji se u njezinoj vanjskotrgovinskoj bilanci nalaze na strani uvoza.

Hrvatska proizvodi i izvozi iste proizvode kao što je to činila prije dvadeset godina, iako su se i trendovi i potrebe tržišta promijenili. Početkom devedesetih, restrukturiranje i privatizacija nisu provedeni iz ekonomskih već političkih ciljeva. Nepromišljeno su se usmjeravale direktne strane investicije koje su se uglavnom realizirale u onim djelatnostima koje su usmjerene na domaće tržište, poput telekomunikacija, bankarstva, osiguranja, trgovine i sl. To su, uz zaostajanje na području inovacija, istraživanja i razvoja, permanentnog obrazovanja i motiviranja poduzetništva, razlozi nekonkurentnog izvoza Republike Hrvatske.

Najvažnija razvojna komponenta, koja još uvijek nedostaje u hrvatskom gospodarstvu, jesu strane investicije koje strani investitori usmjeravaju u druge zemlje. Strana ulaganja ne donose samo potrebni kapital nego i nova znanja, patente i organizaciju usmjerenu na učinkovitiju proizvodnju. Investicije bi osuvremenile hrvatsku proizvodnju i ponudu te povećale konkurentnost, time bi se stvorila i povoljnija poduzetnička klima koja bi bila u stanju privući i domaće investitore. To zasigurno nije ostvarivo bez stabilnije ekonomske politike, bez pravne sigurnosti i efikasnijeg djelovanje javne uprave i ukupne birokracije.

3. EKONOMETRIJSKA ANALIZA ROBNE RAZMJENE

Ekonometrijska analiza temelji se na kvartalnim podacima u razdoblju od zadnjeg kvartala u 1994. godini do zadnjeg kvartala u 2007. godini. Kao prvo promatrano razdoblje ciljano je uzet zadnji kvartal 1994. godine jer 1993. godine pokrenut antiinflacijski program čija je provedba okončana tijekom 1994. godine.

Analiza vremenskih serija provedena je regresijskim modelima metodom najmanjih kvadrata (OLS)⁴ i to linearnim varijablama kako bi se pokazale apsolutne promjene te logaritmiranim varijablama koje pogoduju za izračunavanje koeficijenata elastičnosti.

3.1. Analiza vremenskih serija izvoza

Kao čimbenici utjecaja, odnosno nezavisne varijable uzete su u obzir: (1) inozemna potražnja mjerena realnim BDP-om zemalja EU⁵, s obzirom da se višak proizvodnje, kojeg nije moguće potrošiti unutar države, izvozi; (2) realni devizni tečaj kune naspram euru, s obzirom da tečaj može povećati ali i smanjiti konkurentnost hrvatskih proizvoda na inozemnom tržištu; (3) razina cijena, kao odnos između razine cijena u Hrvatskoj (mjerene cijenama pri proizvođačima⁶) i razine cijena u Europskoj uniji (mjerenu harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena HICP⁷) s obzirom da je

⁴ Metoda najmanjih kvadrata, ili OLS (engl. Ordinary Least Square) je primjerena kada nije prisutna autokorelacija odstupanja u regresijskom modelu, kao što je slučaj ove analize.

⁵ Radi se o BDP-u zemalja članica Europske unije s obzirom da je Unija najveći vanjskotrgovinski partner Republike Hrvatske.

⁶ Uzima se indeks proizvođačkih cijena jer se radi o izvozu koji ovisi o proizvođačkim cijenama zemlje izvoznice i potrošačkim cijenama zemlje uvoznice.

⁷ HICP (Harmonised Index of Consumer Prices) - harmonizirani indeks potrošačkih cijena.

Unija najveći vanjskotrgovinski partner Hrvatske; (4) slučajne varijable⁸ poput sklapanja sporazuma o slobodnoj trgovini s pojedinim zemljama ili grupacijama zemalja (Sporazum o slobodnoj trgovini sa zemljama CEFTA⁹-e – siječanj 2002.), poput ulaska Hrvatske u WTO, odnosno Svjetsku trgovinsku organizaciju (studeni 2000.) ili promjene političke stranke na vlasti (2000. dolazi do velike političke promjene u Republici Hrvatskoj jer na izborima pobjeđuje tzv. «ljevičarska koalicija» nakon niza godina vladanja «desnice»); (5) polinomski trend trećeg stupnja¹⁰ i (6) sezonske slučajne varijable¹¹. Svi regresijski modeli prikazani u tablici 1. testirani su na autokorelaciju¹² i multikolinearnost¹³.

Tablica 1

Regresijski modeli izvoza Republike Hrvatske za razdoblje od zadnjeg kvartala 1994. do zadnjeg kvartala 2007. godine (s t-vrijednostima u zagradama)

⁸ Slučajne ili dummy varijable nisu kvantitativne već kvalitativne varijable koje utječu na zavisnu varijablu, a ne mogu se kvantificirati. One se često koriste kako bi se odredio utjecaj određenih događaja. U promatranom razdoblju pojava tog događaja i cijelo njegovo trajanje obilježava se tako da dummy varijabla, koja objašnjava taj događaj, poprimi vrijednost 1. U razdobljima kada je taj događaj odsutan dummy poprima vrijednost 0.

⁹ CEFTA (Central European Free Trade Agreement) - Udruženje slobodne trgovine Srednje Europe.

¹⁰ Uključivanjem varijable trenda u model došlo je do parametra koji je ukazivao na negativan trend hrvatskog izvoza, odnosno na njegovo opadanje, što je bilo različito od očekivanog pozitivnog trenda, s obzirom da je kvartalno promatrajući izvoz zabilježio i poraste i opadanja. Ta je razlika očekivanog od ostvarenog ukazala da se ne radi o linearnom trendu hrvatskog izvoza pa se daljnim testiranjima pokazalo kako polinomski trend trećeg stupnja najbolje objašnjava kretanje izvoza.

¹¹ Sezonske dummy varijable prikazuju kvartalne promjene. Ima ih tri i pokazuju drugi, treći i četvrti kvartal jedne godine, dok je prvi kvartal objašnjen konstantom regresijskog modela.

¹² Autokorelacija postoji kada su reziduali determinirane regresije međusobno korelirani odnosno imaju određeni trend kretanja. U slučaju da se autokorelacija javi u određenoj regresiji treba je se riješiti. Jedan od načina otkrivanja autokorelacije je Durbin-Watson statistika. Za ove regresije Durbin-Watson statistika je u polju nepoznatog.

¹³ Multikolinearnost je, također, jedan od mogućih problema regresije. Ona se javlja kada postoji određena povezanost između nezavisnih varijabli. U testiranim regresijama izvoza ne postoji multikolinearnost među nezavisnim varijablama.

Zavisna varijabla: IZVOZ RH u mlrd. kn					
Nezavisne varijable	LINEARNI MODELI			LOGARITAMSKI MODELI	
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Konstanta	-8,34 (-0,82)	-10,89 (-0,96)	-9,01 (-0,88)	-17,20 (-1,69)	-15,91 (-1,70)
BDP Europske Unije u mil. eura	0,017 (1,93)	0,019 (2,33)	0,017 (2,29)	2,91 (1,99)	2,82 (2,01)
Devizni tečaj kuna/euro	-0,79 (-1,25)	-0,77 (-1,19)	-0,89 (-1,46)	-1,53 (-2,29)	-1,65 (-3,00)
Razina cijena	-0,48 (-0,19)	-0,31 (-0,11)			
Dummy WTO	-1,02 (-2,33)	-1,00 (-2,17)	-1,15 (-2,83)	-0,13 (-2,07)	-0,14 (-2,59)
Dummy SST	-1,59 (-4,22)	-1,55 (-3,97)	-1,68 (-4,59)	-0,17 (-3,53)	-0,16 (-3,87)
Dummy politika: promjena vlade	-0,068 (-0,15)	-0,074 (-0,12)		-0,019 (-0,50)	
Trend	-0,37 (-3,22)	-0,038 (-3,24)	-0,37 (-4,12)	-0,048 (-3,10)	-0,046 (-3,69)
Trend ²	0,016 (2,27)	0,015 (2,13)	0,016 (3,01)	0,0026 (2,97)	0,0025 (3,49)
Trend ³	-0,00025 (-1,85)	-0,00024 (-1,71)	-0,00026 (-2,54)	-0,00004 (-2,53)	-0,000035 (-2,97)
Sezona 2		0,13 (0,55)		0,012 (0,52)	
Sezona 3		0,18 (0,82)		0,021 (0,93)	
Sezona 4		0,39 (1,76)	0,25 (1,73)	0,036 (1,71)	0,027 (1,61)
$\bar{R}^2 =$	0,957	0,957	0,963	0,936	0,9385
DW	2,112	2,105	2,120	2,037	2,069

Izvor: Izračun autora

Prosječno se korigirani koeficijent determinacije¹⁴ kreće oko 0.95 što znači da je 95% sume kvadrata odstupanja empirijskih od izračunanih vrijednosti objašnjeno relacijama.

Bruto domaći proizvod Europske unije jedna je od najznačajnijih varijabli unutar svih modela. Njegovo povećanje generira povećanje hrvatskog izvoza što je i logično s obzirom da porastom bruto domaćeg proizvoda Europske unije kao najvažnijeg izvoznog partnera Republike Hrvatske raste i inozemna potražnja za hrvatskom robom. Povećanje europskog bruto domaćeg proizvoda od milijun eura prosječno generira povećanje hrvatskog izvoza od petnaest milijuna kuna.

Varijabla deviznog tečaja kune naspram euru, osim što nije značajna u niti jednom modelu na razini od 95% pouzdanosti, krivog je predznaka. Krivi predznak i nisku značajnost varijable deviznog tečaja u regresiji hrvatskog izvoza prisutne su kod Babića (2002.), dok je u Vukšićevu radu (2005.) devizni tečaj, također, pokazao

¹⁴ Reprezentativnost jedne regresije prikazuje se koeficijentom determinacije (R^2) koji prikazuje koliko je zavisna varijabla objašnjena nezavisnim varijablama. On se kreće u rasponu od nule do jedan i što je bliži jedinici to je više promjena zavisne varijable objašnjeno kretanjima nezavisnih varijabli. Poželjna je visoka vrijednost koeficijenta determinacije jer to znači da je mala disperzija oko regresije. Kao analitički pokazatelj u prosudbi kvalitete regresije bolji je korigirani koeficijent determinacije (\bar{R}^2) koji je jednak ili manji od koeficijenta determinacije jer još dodatno ovisi o broju vrijednosti, tj. o broju stupnjeva slobode.

izrazito nisku značajnost. Prema modelima, devalvacija kune dovodi do smanjenja hrvatskog izvoza što nije teoretski opravdano s obzirom da bi devalvacija trebala pojeftiniti izvozne proizvode, koji tako postaju konkurentniji, pa bi potražnja za njima rasla, a samim time trebalo bi doći i do porasta izvoza. S obzirom na nisku razinu pouzdanosti i krivi predznak, moguće je zaključiti da jaka kuna nije glavni uzrok slabog hrvatskog izvoza i da njezina devalvacija ne bi poboljšala situaciju hrvatskog izvoza koji se možda mora ponajprije suočiti s kvalitetom izvoznih proizvoda. No, mora se naglasiti da su promjene u tečaju u promatranom razdoblju bile relativno male da bi uzrokovale velike promjene u izvoznim kretanjima.

Ukoliko ne postoji dugoročna stabilna veza između tečaja i vanjskotrgovinske robne bilance, kao što je to u primjeru Hrvatske, deprecijacija domaće valute ne predstavlja nikakvo rješenje za poboljšanje konkurentnosti domaće zemlje.

Nezavisna varijabla cijena stavlja u odnos dva indeksa cijena: proizvođački indeks u RH i potrošački indeks u EU. Povećanje proizvođačkih cijena u Hrvatskoj ili smanjenje potrošačkih cijena u EU prosječno dovodi do smanjenja izvoza. Bitno je naglasiti da je nezavisna varijabla potpuno neznačajna za kretanje hrvatskog izvoza na bilo kojoj razini pouzdanosti iznad 90%.

Slučajna varijabla ulaska Hrvatske u Svjetsku trgovinsku organizaciju dovela je do prosječnog smanjenja izvoza za milijardu kuna prema linearnim modelima, odnosno za 13,5% prema logaritmiranim modelima.

Stupanje na snagu Sporazuma o slobodnoj trgovini Hrvatske sa svim zemljama CEFTA-e također ima negativan utjecaj na izvoz, odnosno dovelo je do njegova smanjenja za 1,6 milijardi kuna, odnosno 16% prema logaritmiranim modelima. Ova slučajna varijabla je značajna za hrvatski izvoz na razini od 99% pouzdanosti što znači da bi se njezinim isključivanjem iz modela učinila velika pogreška. Problem hrvatskog izvoza je to što su ti Sporazumi doveli do njegova smanjenja, a razlog tomu je vjerojatno nekonkurentnost hrvatskih proizvoda na tržištima zemalja CEFTA-e.

Promjena Vlade koja se dogodila pobjedom koalicije na izborima 2000. godine dovela je do smanjenja hrvatskog izvoza za 2%, i osim što nije brojčano značajna, ova varijabla nije od značajnog utjecaja za hrvatski izvoz.

Utjecaj polinomskog trenda značajan je u svim modelima na razini od 95% pouzdanosti, dok je u nekima modelima (poput modela 3 ili 5) značajan i na razini od 99% pouzdanosti.

Sve sezonske slučajne varijable imaju pozitivan trend i ukazuje da u svakom kvartalu dolazi do povećanja izvoza s obzirom na prvi kvartal i da se najviše izvozi u četvrtom kvartalu koji doseže razinu pouzdanosti od 90%.

Ukupno gledajući model koji najbolje objašnjava kretanje hrvatskog izvoza je model 3 kojime je objašnjeno 96% promjena zavisne varijable kretanjima pojedinih nezavisnih varijabli. U taj model od svih razmatranih varijabli nisu uključene varijabla razine cijena, varijabla dummy politike i varijabla sezone drugog i trećeg kvartala. Njihovim isključivanjem, zbog niske signifikantnosti, doseguta je razina pouzdanosti svih varijabli iznad 95%, osim varijable tečaja koja postaje značajna tek na razini od 89% pouzdanosti. Prema tom modelu na povećanje izvoza utječu povećanje bruto domaćeg proizvoda Europske unije i četvrti kvartal svake godine, dok ostale varijable djeluju na smanjenje izvoza.

Kako bi se uvidjela značajnost kratkoročnih promjena na izvoz Republike Hrvatske učinjena je analiza uzroka oscilacije nezavisnih varijabli oko trenda na

zavisnu varijablu¹⁵. Dobiven rezultat pokazao je da niti jedna oscilacija nezavisnih varijabli oko svog trenda nije značajna na razini od 95% pouzdanosti za kretanje hrvatskog izvoza, a koeficijent determinacije rezultirao je izrazito malen i to od svega 10%. Time je moguće zaključiti kako kratkoročne promjene za hrvatski izvoz nisu značajne i da se njegova kretanja trebaju dugoročno sagledati, osim toga hrvatski izvoz zahtijeva dugoročne stimulacije i promjene, a rješenje za poboljšanje njegova djelovanja može se pronaći samo u dugoročnim planovima poput restrukturiranja, povećanja konkurentnosti i sl.

Kako bi se potvrdila činjenica da su kratkoročna kretanja za hrvatski izvoz beznačajna, učinjena je analiza diferencijacije, odnosno utjecaja promjena u stopama rasta nezavisnih varijabli na promjene u stopama rasta zavisne varijable¹⁶.

Korigirani koeficijent determinacije i regresijske analize pokazao se izrazito malenim, odnosno od svega 7,9%, što je prema očekivanjima dokazalo da se promjenama u stopama rasta nezavisnih varijabli ne može objasniti kretanje promjena u stopama rasta izvoza na značajnoj razini i da su kratkoročna kretanja za izvoz od izuzetno malog značaja.

3.2. Analiza vremenskih serija uvoza

Kao čimbenici utjecaja, odnosno nezavisne varijable uzete su u obzir: (1) domaća ponuda ili domaća proizvodnja mjerena realnim BDP-om; (2) realni devizni tečaj kune naspram euru, s obzirom da tečaj može povećati, ali i smanjiti konkurentnost hrvatskih proizvoda na inozemnom tržištu; (3) količina kredita danih stanovništvu i poduzećima¹⁷; (4) slučajne varijable ulaske Hrvatske u WTO, potpisivanja Sporazuma o slobodnoj trgovini sa zemljama CEFTA-e, promjene političke vlasti te s obzirom na visoku oscilaciju uvoza u zadnjem kvartalu 1997. godine kada je zabilježen izrazito visok i nagli rast uvoza, koji u sljedećim razdobljima više ne poprima tako visoke stope rasta, dummy varijabla uvođenja PDV-a¹⁸; (5) linearan trend i (6) sezonske slučajne varijable.

Regresijski modeli prikazani u tablici 2. testirani su na autokorelaciju i multikolinearnost.

Tablica 3

¹⁵ Da bi se dobile vrijednosti tih oscilacija, sve su varijable logaritmirane (osim slučajnih varijabli koje se ne logaritmiraju). Logaritmirane su varijable stavljene u regresiju s trendom (jedna po jedna) te su iz tih regresija izvučeni reziduali svake pojedine varijable oko svog trenda. Ti reziduali zajedno s postavljenim slučajnim varijablama i sezonama čine jednu regresiju koja prikazuje kretanje nezavisnih varijabli oko trenda u obliku postotnih promjena i njihov utjecaj na kretanje zavisne varijable oko svog trenda.

¹⁶ Analiza je zahtijevala logaritmiranje svih varijabli (osim slučajnih varijabli). Zatim su logaritmirane varijable pomaknute za jedno razdoblje i uvrštene u regresiju zajedno s ostalim slučajnim varijablama i sezonama. Ukoliko je korigirani koeficijent determinacije i analize mali, odnosno ako se pokaže da je zavisna varijabla nedovoljno objašnjena nezavisnim varijablama, potvrdit će se teza o izrazito maloj ili gotovo nepostojećoj značajnosti kratkoročnih promjena za izvoz Republike Hrvatske.

¹⁷ Autor je mišljenja kako se većina «skupljih» proizvoda, poput strojeva, transportnih sredstava, opreme i postrojenja kupuje na kredit iz inozemstva zbog nepostojanja hrvatskih supstituta.

¹⁸ Taj je natprosječni rast rezultat stvaranja zaliha i povećane kupnje inozemnih proizvoda prije stupanja na snagu Zakona o porezu na dodanu vrijednost koji dovodi do povećanja cijena. Stoga je tom zadnjem kvartalu 1997. godine pridružena dummy varijabla PDV-a kako bi se objasnilo i neutraliziralo kretanje uvoza.

Modeli hrvatskog uvoza za razdoblje od zadnjeg kvartala u 1994. do zadnjeg kvartala u 2007. godini (s t-vrijednostima u zagradama)

Zavisna varijabla: UVOZ RH u mil. kn					
Nezavisne varijable	MODELI LIN-LIN			MODELI LOG-LOG	
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Konstanta	4756,3 (0,47)	1235,1 (0,07)	1489,2 (0,16)	-4,02 (-0,62)	-8,56 (-1,44)
BDP Republike Hrvatske u mil. kn	0,79 (4,00)	0,59 (2,39)	0,58 (2,40)	1,68 (3,08)	1,98 (3,20)
Devizni tečaj kuna/euro	-2576,2 (-2,29)	-1391,4 (-1,05)	-1279,2 (-1,03)	-0,81 (-2,36)	-0,09 (-0,03)
Krediti trg. društvima i stanovništvu u mil.kn	-0,015 (-1,46)	-0,009 (-0,54)		-0,15 (-2,42)	-0,18 (-1,63)
Dummy WTO		1329,5 (1,69)	1461,6 (2,16)		0,069 (1,54)
Dummy SST	1535,7 (2,07)	1433,7 (1,91)	1214,8 (2,05)		0,045 (0,93)
Dummy politika: promjena Vlade		-17,95 (-0,03)			0,003 (0,17)
Dummy PDV		2357,2 (1,81)	2520,1 (2,96)	0,16 (1,94)	0,157 (1,77)
Trend	271,08 (3,52)	205,55 (1,78)	203,45 (2,87)	0,02 (4,58)	0,018 (1,39)
Sezona 2	1154,1 (2,22)	1594,7 (2,79)	1803,5 (5,79)	0,09 (2,21)	0,08 (2,30)
Sezona 3	-1365,2 (-1,61)	-463,67 (-1,87)		-0,077 (-1,03)	-0,083 (-1,43)
Sezona 4	1347,1 (2,53)	1444,2 (2,64)	1599,6 (4,80)	0,074 (2,24)	0,066 (1,53)
$\bar{R}^2 =$	0,9669	0,9711	0,9733	0,9758	0,9768
DW	1,3771	1,2788	1,2251	1,3933	1,3867

Izvor: Izračun autora

Korigirani koeficijent determinacije svih modela kreće se oko 0.97, što znači da je 97% sume kvadrata odstupanja empirijskih od izračunanih vrijednosti objašnjeno relacijama.

Prema svim modelima rast bruto domaćeg proizvoda generira porast uvoza iz inozemstva što znači da bi, iako u manjoj mjeri, potražnja za uvoznim proizvodima rasla porastom bruto domaćeg proizvoda, vjerojatno iz razloga što domaća ponuda ne zadovoljava sve kriterije domaćih kupaca. Prema linearnim bi modelima povećanje bruto domaćeg proizvoda od milijun kuna prosječno generiralo povećanje uvoza od 0,65 milijuna kuna.

Devalvacija kune bi prema svim modelima dovela do smanjenja uvoza što je i teoretski opravdano s obzirom da devalvacija domaće valute poskupljuje uvozne proizvode pa njihova potražnja opada. Promjene u odnosima deviznog tečaja kuna - euro od jedne kune bi dovela do smanjenja uvoza od prosječnih 1,76 milijarde kuna, dok bi devalvacija od 1% generirala smanjenje uvoza za prosječnih 0,45%.

Svi modeli ukazuju da povećanje kredita trgovačkim društvima i stanovništvu dovodi do smanjenja uvoza, ali u izrazito malim, gotovo beznačajnim vrijednostima. Bitno je naglasiti da u niti jednom linearnom modelu varijabla kredita nije značajna jer joj razina pouzdanosti doseže samo 50%, dok se u logaritamskim modelima ta varijabla pokazala značajnom na razini od 90% pouzdanosti.

Sagledavanjem slučajnih varijabli uočava se njihov negativan odnosno nepovoljan učinak na uvoz, s obzirom da su sve dovele do povećanja uvoza iz inozemstva. Nominalno gledajući stvaranje zaliha u zadnjem kvartalu 1997. godine prije uvođenja PDV-a je najviše povećalo uvoz, odnosno u zadnjem kvartalu 1997. godine uvezeno je 2,3 milijarde kuna robe više nego u drugim razdobljima.

Nakon potpisivanja sporazuma o slobodnoj trgovini sa zemljama CEFTA-e, Hrvatska uvozi 1,4 milijarde kuna roba više. Ako se sagleda ukupan učinak tog sporazuma i promotri zajedno s njegovim utjecajem na izvoz, on je izrazito negativan za Hrvatsku jer nije samo doveo do povećanja uvoza, već i do smanjenja izvoza pa je kumulativno gledajući negativan učinak još i veći.

Ulazak Hrvatske u Svjetsku trgovinsku organizaciju je također negativno utjecao na cjelokupnu vanjsku trgovinu Hrvatske. Osim što je razina izvoza smanjenja, uvoz je od studenog 2000. godine povećan za 1,38 milijarde kuna.

Promjena Vlade nije samo smanjila uvoz, nego i izvoz, ali utjecaj te promjene nije bio značajan ni u slučaju izvoza ni u slučaju uvoza jer se ta varijabla nije prikazala signifikantnom ni na razini od 99% ni na razini od 95% pouzdanosti.

Još jedna karakteristika hrvatskog uvoza je sezonski karakter. Svi modeli ukazuju da u drugom i četvrtom kvartalu dolazi do povećanja uvoza. Razlog tome mogu biti povećana osobne potrošnja prije ljetnih i zimskih praznika, povećane investicije, poglavito poduzeća kako bi povećala rashode i troškove, time i umanjile dobit, stvaranje zaliha i sl. I drugi i četvrti kvartal značajni su na razini od 95% pouzdanosti, ali je drugi kvartal značajan i na razini od 99% pouzdanosti. U trećem kvartalu hrvatski uvoz opada i prosječno iznosi 914 milijuna kuna manje nego u prvom kvartalu. Razlog tog smanjenja može biti slabija gospodarska aktivnost u inozemstvu jer u ljetnim mjesecima «zapadna Europa» iz koje pretežito uvozimo odlazi na godišnji odmor pa je Hrvatska primorana stvoriti zalihe u drugom kvartalu i slabije uvoziti u trećem kvartalu.

S obzirom da se varijabla trenda pokazala značajnom za kretanje uvoza, učinjena je, kao i u slučaju izvoza, analiza uzroka oscilacije nezavisnih varijabli oko trenda na zavisnu varijablu uvoza. Tom su analizom potvrđene veze smjerova kretanja između zavisne i nezavisnih varijabli te je ustanovljeno kako varijabla bruto domaćeg proizvoda nije samo najznačajnija varijabla, već će i njegoja 1% promjena uzrokovati najveće pomake u kretanju hrvatskog uvoza.

Nedovoljna iskorištenost resursa, zastarjela tehnologija, manjak inovativnosti, nedovoljna domaća ponuda i skepticizam kupnje hrvatskih proizvoda, doveli su potražnju za inozemnim proizvodima u Hrvatskoj na izrazito visoku razinu pa se kao posljedica svega, ali i nedovoljne državne regulacije, pojavio izrazito visok uvoz, koji nije bio popraćen jednakim ili većim porastom izvoza, te se kao krajnji rezultat iz godine u godinu javljao sve veći trgovinski deficit u razmjeni Hrvatske s inozemstvom.

Deficit robne razmjene Hrvatske je rezultat prevelike razine uvoza čije su stope rasta dvostruko veće od izvoznih. Dugoročan deficitaran saldo vanjskotrgovinske razmjene, uz ostale deficite koje Hrvatska ostvaruje (deficit bilance plaćanja, proračunski deficit) otežava ekonomski rast koji još uvijek čeka visoke razine investiranja u one djelatnosti koje su orijentirane na vanjska tržišta kako bi se potpomoglo izvoznom, a samim time i ekonomskom rastu.

Nastavak ovakvog trenda vanjskotrgovinske razmjene dovest će do još većeg deficita. Zemlje Europske unije, u koje se najviše koncentrira hrvatski izvoz, postaju preplavljene jeftinijom robom iz Istočne Azije koja zbog niske cijene nalazi kupce na tom području, a to može dovesti do smanjenja potražnje za hrvatskim proizvodima, a

samim time i do smanjenja izvoza. Hrvatska, također, obilježava eksponencijalan rast uvoza iz azijskih zemalja u zadnjih par godina, a s obzirom na još uvijek nisku kupovnu moć Hrvata, cijena je temelj kupovne odluke koja se sve više usmjerava na jeftinije i manje kvalitetne uvozne proizvode umjesto na domaća proizvedena dobra.

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Nužnost vanjskotrgovinske razmjene za razvoj jedne zemlje više nije sporna. Analizirajući vanjskotrgovinsku robnu razmjenu Republike Hrvatske istaknut je eksponencijalan rast hrvatskog uvoza te flegmatičnost hrvatskog izvoza.

Hrvatski je izvoz u promatranom razdoblju kvartalno stagnirao između 0,9 i 2,2 milijarde eura, odnosno 6,8 i 16,5 milijardi kuna. Inozemna je potražnja značajno utjecala na njegovo kretanje, a njezin porast utjecao je na porast hrvatskog izvoza. Ulazak Hrvatske u integracijske procese (Svjetsku trgovinsku organizaciju i potpisivanje Sporazuma sa zemljama CEFTA-e) nije potpomogao u osvajanju inozemnih tržišta, već je doveo i do opadanja. Analiza je pokazala da devalvacija kune naspram euru ne bi povećala hrvatski izvoz i da devizni tečaj nije značajan za kretanje hrvatskog izvoza. Osim toga, velika je ovisnost hrvatske proizvodnje i izvoza o uvoznim intermedijarnim proizvodima i sirovim materijalima pa deprecijacija ne bi rezultirala povećanjem konkurentnosti domaćih proizvoda zbog porasta cijena uvoznih inputa. Bitno je naglasiti da su promjene u tečaju u promatranom razdoblju bile relativno male da bi uzrokovale velike promjene u hrvatskom izvozu.

Analiza oscilacije i diferencijacije hrvatskog izvoza ukazala je na činjenicu da hrvatski izvoz ne reagira na kratkoročne promjene već da na njega utječu dugoročna kretanja. Stoga se kao uzrok stagnantnosti i flegmatičnosti hrvatskog izvoza može istaknuti nepostojanje izvozne orijentiranosti kao društvenog opredjeljenja i struktura realnog sektora.

Nasuprot izvozu, uvoz je zabilježio iznimno visoke stope rasta u zadnjih deset godina. Što se tiče deviznog tečaja, nije isti slučaj kod uvoza kao i kod izvoza. Devizni je tečaj za uvoz značajan i njegova bi devalvacija uzrokovala smanjenje uvoza. Pokazalo se da povećanje hrvatskog bruto domaćeg proizvoda izaziva povećanje hrvatskog uvoza što ukazuje da povećana domaća ponuda ne znači i zadovoljenje svih kriterija domaćih kupaca. Ulazak Hrvatske u integracijske procese doveo je do povećanja hrvatskog uvoza, i to za 6,9% ulaskom u WTO, te za 4,5% potpisivanjem Sporazuma o slobodnoj trgovini. Trend i sezone su od izrazitog značaja za hrvatski uvoz. Analiza oscilacije i diferencijacije su ukazale da hrvatski uvoz reagira na kratkoročne promjene te da nije, kao u slučaju izvoza, orijentiran samo na dugoročna kretanja.

LITERATURA

Aćimović, M. (1997.) Svjetsko gospodarstvo i međunarodna trgovina, Hotelijerski fakultet, Opatija.

Andriјanić, I. (2001.) Vanjska trgovina: Kako poslovati s inozemstvom, Microrad, Zagreb.

Baban, Lj., Marijanović, G.(1996.) Međunarodna ekonomija, EFOS, HAZU, Osijek.

Babić, A. i M. (2000.) Međunarodna ekonomija, Mate, Zagreb.

- Babić, M. (2000.) Makroekonomija, jedanaesto izdanje, Mate, Zagreb.
- Babić, A. (2002.) Flatliners: The Story of Croatian Exports, Zbornik radova International Conference of the Faculty of Economics Sarajevo ICES2002: Transition in Central and Eastern Europe – Challenges of the 21st Century, Conference Proceedings, Sarajevo, str.3-8.
- Brown, W. (1991.) Introducing Econometrics, West Publishing Company, St. Paul.
- Carbaugh, R. (1995.) International Economics, South-Western College Publishing, Cincinnati.
- WIIW Countries in transition 2003., WIIW, Beč.
- Družić, I. (2003.) Hrvatski gospodarski razvoj, Ekonomski fakultet i Politička kultura, Zagreb.
- Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis, razna izdanja.
- Galinec, D., Jurlin K. (2003.) Kako potaknuti hrvatski robni izvoz nakon višegodišnje stagnacije?, Carinski vjesnik 12 (1), str. 3.-20.
- Gaynor, P., Kirkpatrick, R. (1994.) Introducing to Time-Series Modelling and Forecasting in Business and Economics, McGraw-Hill, New York.
- Gavranović, A. (2003.) Zašto Hrvatska nije izvozna zemlja?, Privredni vjesnik ili raspoloživo na www.privredni-vjesnik.hr, 24. ožujak 2003.
- Institut za međunarodne odnose i J. E. Austin Associates, Inc. (2002.) Konkurentnost hrvatskog izvoza u EU. Raspoloživo na www.konkurentnost.hr
- Mervar, A. (1994.) Estimates of the Traditional Export and Import Demand Functions in the Case of Croatia, Croatian Economic Survey 1993 1(1), str. 79.-93.
- Nikić, G. (2003.) Tranzicija u Hrvatskoj: Deset godina stabilnosti tečaja i cijena, Ekonomski institut: Binoza Press, Zagreb.
- Saleh, S. (2003.) The Budget Deficit and Economic Performance: A Survey, Economics Working Paper Series 2003, University of Wollongong Australia.
- Stirbu, C., Parikh, A. (2004.) Relationship between Trade Liberalisation, Economic Growth and Trade Balance, Hamburg Institute of International Economics, Hamburg.
- Stučka, T. (2003.) The Impact of Exchange Rate Changes on the Trade Balance in Croatia, Hrvatska narodna banka. Raspoloživo na: www.hnb.hr.
- Vukšić, G. (2005.) Utjecaj izravnih stranih ulaganja na izvoz hrvatske prerađivačke industrije, Financijska teorija i praksa 29 (2), str. 147.-175.
- www.hnb.hr
- www.dzs.hr
- www.ecb.int
- www.statistics.gov.uk
- www.weforum.org
- www.konkurentnost.hr
- www.stat.wto.org
- www.mfin.hr

ANALIZA HRVATSKE ROBNE RAZMJENE

SAŽETAK

Danas ne postoji nacionalno gospodarstvo koje nije barem u određenoj mjeri ovisno o svjetskom gospodarstvu, odnosno svjetskom tržištu. Ta ovisnost dovodi do veće, ali i

specijaliziranije, proizvodnje dobara među zemljama, a samim time i specijaliziranije robne razmjene. Značaj i uloga vanjske trgovine razlikuje se od gospodarstva do gospodarstva jer ovise o stupnju razvijenosti tog gospodarstva, strukturi, veličini tržišta, gospodarskih kretanja u svijetu i o ekonomskoj politici određene zemlje.

U ovom radu razmatra se robna razmjena Republike Hrvatske koja je statistički prikazana prema Standardnoj međunarodnoj klasifikaciji i Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti i ekonometrijski analizirana temeljem kvartalnih podataka u razdoblju od zadnjeg kvartala 1994. do zadnjeg kvartala 2007. godine i to pomoću metode najmanjih kvadrata.

Ciljevi ovog rada su utvrđivanje trenutnog položaja i strukture vanjske trgovine Republike Hrvatske, pronalazak ključnih čimbenika utjecaja na izvoz i uvoz za Hrvatsku te empirijsko potvrđivanje teorijskih implikacija devalvacije na robnu razmjenu kao i donošenje određenih zakonitosti hrvatske robne razmjene.

JEL: F14

Ključne riječi: robna razmjena, trgovinski deficit, Republika Hrvatska, OLS, devalvacija.